

گروه آموزشی پژوهش هنر

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته پژوهش هنر

عنوان:

مسئله ی خیال و ارتباط آن با آفرینش هنری از منظر حکمت اشراق و حکمت متعالیه

استاد راهنما اول:

دکتر محمد راستگوفر

استاد راهنما دوم:

دکتر علیرضا خواجه گیر

دانشجو:

الهه روستایی سیچانی

بهمن ۹۳

واژه های کلیدی:

خیال، سهروردی، ملاصدرا، هنر، هنرمند، نور، استحسان

چکیده:

مسئله ی خیال در نظام فکری دانشمندان مسلمان جایگاهی ویژه داشته و در منطق، فلسفه، عرفان و هنر نقشی اساسی ایفا کرده است. عالم خیال عالمیست میان دو عالم محسوس و عالم معقول که نه مادی محض و نه مجرد محض است. قوه ی خیال و تخیل انسان، مهم ترین ابزار آفرینش هنری است و عالم خیال نیز بستر ظهور خلاقیت های هنری می باشد. ذات هنر بدون عنصر خیال متصور نیست؛ زیرا از یک جهت هنرمند برای خلق اثر هنری باید به قوه ی خیال خویش متوسل شود و از سوی دیگر مخاطب در مقابل اثری هنری، ناخواسته به انگیزش خیال دچار می شود. درک بهتر این مفاهیم مستلزم شناخت نظریاتی است که متفکران اسلامی بیان داشته اند و فلسفه ی حکمت اشراق و حکمت متعالیه در این باره مأذهای مناسب تری می باشند. از آنجایی که صفت آفرینشگری خداوند، به ودیعه در نهاد هنرمند قرار داده شده است، پس او می تواند همانند پروردگارش، خلق کرده و در نتیجه اثر هنری، تجلی گر درونیات او شود. آفرینش هنری نمونه ی خود را از خلقت الهی می گیرد و هر اثر هنری، محل ظهور اسماء الله می شود. عشق نیز نقطه ی آغازی برای کشف و شهود و الهام می باشد که به واسطه ی آن، حقیقت هستی در قالب اثری هنری، تمثّل می یابد. دو فیلسوف مذکور بر این باورند که پیرایش و تزکیه ی نفس هنرمند و ورود او به عالم خیال، یکی از ویژگی های شاخص هنرمند اصیل و تأثیر آن در پیکره ی اثر هنری جاودانه می باشد. هنرمند عاشق پس از سیر و سلوک عرفانی، از صورت (ظاهر) به باطن (معنا) دست می یابد و اثری خلق می کند که ثمرات فیض و برکت را برای مخاطب خویش به ارمغان می آورد. در این رساله ی توصیفی - تطبیقی که با گردآوری اطلاعات مبتنی بر روش کتابخانه ای صورت گرفته است، پس از تبیین اندیشه های فلسفی شیخ اشراق و ملاصدرا در باب خیال و ارتباط آن با آفرینش هنری، به این یافته دست می یابیم که هنر، نتیجه ی شهود حقیقتی متکی بر صورت های خیالی است و پیوند استواری با عالم خیال دارد. همچنین هنرمند هر اندازه که نفس خویش را پالایش کند به توفیق هنری بیشتر و تأثیر گذارتری دست خواهد یافت.